

**АНАЛІТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ СУПРОТИ
УКРАЇНИ (РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ПОТАПЕНКА Я. О. «П'ЯТА
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ВІД МАЙДАНУ ДО СХІДНОГО
ФРОНТУ (ПІДХОДИ, ОЦІНКИ, ІНТЕРПРЕТАЦІЇ)». – ПЕРЕЯСЛАВ-
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ: «ВИДАВНИЦТВО К С В», 2016. – 304 с.)**

Кожна книга має власну долю, яка безпосередньо пов'язана з її автором. Ця монографія побачила світ після несподіваної смерті свого творця – Я. Потапенка (28.10.1975–14.01.2016), доктора історичних наук, професора, викладача Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, активного учасника Революції Гідності та знаного громадського діяча. Ярослав Олександрович – незламний і самовідданий патріот України, вчений, інтелектуал, державотворець, який все своє свідоме життя жив, творив і боровся в ім'я побудови Української Самостійної Соборної Держави. Рецензована нами праця мала стати і стала ще однією із засадничих її елементів.

На превеликий жаль, несподівана смерть не дала можливості автору завершити її повністю, відповідно до первісного задуму. Проте, те, що ця монографія, незважаючи на трагічну долю її автора, завдяки безкорисливій допомозі його побратимів (передусім В. Коцура, Ю. Бобровніка та інших), була тиражована і стала надбанням широкого читацького загалу і з'явилася у бібліотечних фондах – є дуже добрим знаком. Оскільки в умовах неоголошеної, гібридної російсько-української війни, кожна така праця допомагає українцям зрозуміти глибинні передумови, характерні особливості цивілізаційного російсько-українського протистояння: геополітичного, ідеологічного, військового, сакрального тощо.

За нашими приблизними підрахунками з початку російської агресії (лютий 2014 р.) і по цей час (вересень 2016 р.) побачило світ близько 50 видань прямо чи опосередковано присвячених цій неоголошеній війні. Серед них: наукові монографії, науково-популярні книги, брошури, альбоми фотографій, збірники документів, матеріалів і документальних свідчень, блогів, біографій героїв, художня література і навіть дитячі книжки. Загалом, більшість текстів, присвячених цій важливій проблемі (наукових, науково-популярних, документальних, художніх, мистецьких тощо), слугують дієвим засобом збереження в національній пам'яті цих подій, як для сучасників, так і для нащадків. Також вони виконують важливу функцію її переосмислення, що конче потрібно для фіксації й унаочнення набутого досвіду (позитивного і негативного), і подальшого його закріплення в історичній пам'яті українців.

Назвемо лише найбільш цікаві, на нашу думку, фахові видання, які висвітлюють російсько-українську війну: Залізник Л.Л. Україна між Сходом і Заходом. Про витоки і суть російсько-української війни 2014 р. – К.: Шлях, 2014. – 168 с.; Усна історія російсько-української війни (2014-2015 роки) / за ред. В. Марочко. – Вип. І. – К.: К І С, 2015. – 176 с.; Каліновська О., Криштопа О., Назаренко Є., Трохимчук В., Феденко Д. Неоголошена війна. – Невідомі факти і хроніка АТО. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 334 с.; Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. – Харків: Віват, 2015. – 304 с.; Донбас і Крим: ціна повернення / За заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власика, Е. М. Ліанової, О. М. Ляшенка. – К.: НІСД, 2015. – 474 с.; Задорожній О.В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. – К.: К І С, 2015. – 712 с.; Катастрофа і триумф. Історії українських Героїв. – К.: ТОВ «Українська прес-група», 2015. – 296 с.; Слабошпицький М. Велика війна 2014...: Україна: виклики, події, матеріали. – К.: Ярославів Вал, 2015. – 320 с.; Кашпор О. Війна очима ТСН. 28 історій по той бік камери. – К.: Видавництво «Основи», 2015 р. – 224 с.; Сергацкова Е., Чапай А., Максаков В. Война на три букви. – Харків: Фоліо, 2015. – 384 с.; Березовець Т. Анексія: Острів Крим. Хроніки «гібридної війни». – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2015. – 392 с.; Волонтери. Мобілізація добра: збірка. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 256 с.; Поле битви – Україна. Від «володарів степу», до «кіборгів»... Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Авт. кол.: Б. Черкас та ін., Упоряд. К. Галушко. – Харків, 2016. – 352 с.; Вторжение в Украину: Хроники российской агрессии. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2016. – 240 с.; Антонов-Овсеенко А.Л. Проект «Украина». Три войны России с Украиной. – Харків: Фоліо, 2016. – 346 с.; Скобало Ю.Б. Війна не поставила нас на коліна! – Львів: Растр 7, 2016. – 304 с.; Соколов Б.В. Последние войны России. – К.: Знання України, 2016. – 44 с.; АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви. – Харків:

Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 352 с.; Пестрікова О.М. Хоробрі серця неможливо зупинити. – Запоріжжя: Кераміст, 2016. – 160 с.; Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора. – К.: ВЦ «Академія», 2016. – 256 с. та ін.

Кожна з цих праць у тій чи іншій мірі допомагає українцям усвідомити злочинну сутність війни, яку супроти них здійснює Російська Федерація (далі – РФ) та об'єднати свої зусилля заради перемоги над агресором. Разом з тим, рецензована монографія не лише інформує читача, а й допомагає йому осягнути глибинну внутрішню природу російсько-українського цивілізаційного конфлікту. Я. Потапенко наголошував: «Від здатності адекватно осмислити актуальну проблематику російсько-українського військового конфлікту саме «тут і зараз» прямо пов'язане майбуття країни на багато десятиліть вперед» (с. 5).

Саме тому, автор успішно поєднав вивірений науковий аналіз з історіософським осмисленням сенсу, причин й характерних особливостей цивілізаційного протистояння між РФ й Україною, яке розпочалося, на його думку, ще у період Євромайдану: «Розуміючи, що комплексне осмислення Революції та сучасної російсько-української війни ще попереду, зараз я ставлю собі за мету, насамперед, зібрати, проаналізувати та порівняти якомога більше підходів, оцінок та інтерпретацій зазначених феноменів – і в такий спосіб підготувати ґрунт для подальших досліджень» (с. 10).

Також Я. Потапенко вважав: «Хтось може сказати, що про нинішню російсько-українську війну писати поки зарано, адже до завершення процесу побачити й комплексно охопити його просто неможливо – але мені більше імпонує підхід Юлії Олійник: «Осмислення – це пошук, активний процес, що не повинен відставати від подій». Адекватно осмислюючи й відповідально аналізуючи певний суспільний феномен прямо в процесі його становлення чи розгортання, ми отримуємо унікальний шанс впливати на процеси в соціумі, – отже, покращувати власне буття вже зараз (не очікуючи, доки «щось важливе» завершиться і виявиться більш комфортним для дослідження). Чекаючи закінчення цієї війни, ми можемо безповоротно програти велику битву за свідомість наших співгромадян, – отже, допоможемо (чи, принаймні, не завадимо) ворогу перемогти нас і нав'язати власний спосіб думання та критерії оцінки» (с. 8).

Не ставлячи перед собою за мету відобразити геть усі події у хронологічній послідовності чи описати перебіг бойових дій на Східному фронті, вчений розкриває й аналізує передумови та специфіку російсько-української війни, передусім акцентуючи увагу на геополітичних, внутрішньоукраїнських, військових, економічних, ідеологічних, соціокультурних і сакральних чинниках.

Перед тим як розпочати аналіз праці Я. Потапенка, ми хочемо акцентувати увагу, чому він так своєрідно її назвав. З цього приводу вчений зазначив: «Наприкінці липня 2014 року журналіст Денис Казанський опублікував на сторінках «Українського тижня» статтю з промовистою назвою «П'ята війна», втім не вказавши, які саме події слід кваліфікувати в якості чотирьох попередніх російсько-українських воєн. На мою думку (хід якої, зізнаюся відверто, «запрограмувало» формулювання вище згаданого автора), попередні війни можна вказати в наступній послідовності: 1) конфлікт гетьмана Івана Виговського з Московським царством, апогеєм якого стала Конотопська битва 1659 року; 2) збройний виступ козаків під проводом гетьмана Івана Мазепи проти деспотичної влади царя Петра; 3) національно-визвольні змагання 1917 – 1920-х років, продовжені збройним опором насильницькій колективізації у 1930-му році; 4) війна ОУН та створеної нею УПА проти російсько-більшовицької окупації України в 1940-х роках» (с. 5-6).

Монографія складається зі вступних зауважень і трьох частин. На превеликий жаль, крайній (останній) розділ залишився недописаним. У вступі вчений лаконічно окреслив сутність проблеми та головні завдання, які він мав вирішити: «Свої дослідження сприймаю не як суто наукову розвідку, але і як засіб розширення свідомості співгромадян та зброю в боротьбі за реалізацію вимог Революції Гідності, від досягнення яких прямо залежить виживання нації та її перемога над агресором в нинішній війні» (с.7).

Також автор наголосив: «Врахувавши всю складність оцінок і висновків, я спробував сформулювати ті особливості, тенденції та сенси, які зумів побачити, відчутти, охопити (жодним чином не претендуючи на їх вичерпність)» (с.15).

У першій частині проаналізовано головні тенденції, які стали визначальними у дискурсі Євромайдану як унікального історичного явища. З'ясовано, що одними з першопричин Революції Гідності стали, зокрема, упослідження владою людської особистості і тотальна соціальна несправедливість. Розкрито сутність Євромайдану як світового феномена і «події десятиліття».

Розглянуто Майдани 2004/2005-го та 2013/2014-го років в якості окремих незавершених етапів, початих наприкінці 1980-х років, буржуазно-демократичної та національно-визвольної революцій, мету яких – встановлення справедливого державного ладу з конкурентною ринковою моделлю економіки, котрий би відповідав національним інтересам українців – не вдалося зреалізувати й досі (с. 51). Обґрунтовано, що тогочасна політична опозиція виявилася безсилою і безпорадною у боротьбі з режимом В. Януковича (лише активність пасіонаріїв і готовність до самопожертви привели повстанців до перемоги), а після її повернення до влади, вкотре не змогла сформулювати стратегічне бачення векторів майбутнього розвитку України. Виявлено, що головною рушійною силою Євромайдану була спонтанність, солідарність та взаємна довіра. Наголошено, що під час Євромайдану відбулася трансформація уявлень про владу, громадяни перестали її боятися, ставитися до неї як до чогось сакрально-непереможного, у свою чергу, представники влади почали побоюватися своїх співгромадян. Проведено історико-генетичні паралелі-порівняння між українським минулим і сьогоденням, а саме – Майдан як середньовічне Віче і Майдан як ранньомодерна Січ. Висвітлено загадки Євромайдану, а саме використання вогнепальної зброї революціонерами та версій щодо організації революційного спротиву і повалення режиму В. Януковича чи то російськими чи то американськими спецслужбами. Охарактеризовано відносини між владою і суспільством в постмайданній Україні та зазначено, що громадські активісти, волонтери й добровольці, котрі врятували країну від розпаду й окупації у критично важливий період весни-літа 2014 р., набувають якості нової і потужної суспільної сили, здатної вирішальним чином зламати перебіг подій та змусити очільників держави все таки розпочати реформи (с. 127).

У висновках автором, зокрема, наголошено: «Головним здобутком Революції Гідності, якщо вписувати цей феномен у національний історико-цивілізаційний процес, слід вважати той факт, що українці зуміли довести всьому світу, ворогам і союзникам, але насамперед собі: наша нація не скорилася асиміляції, не деградувала й не деморалізувалася під натиском російського інформаційно-псевдокультурного сміття ніколи не змириться з диктатурою – отже, нація жива, повноцінна й повнокровна» (с. 86-87).

Також дослідником відзначено, що одним з непередбачуваних і непланових наслідків Революції Гідності стала реабілітація ідей та гасел українського націоналізму, позбавлення комплексу неповноцінності щодо російської культури, рішучий розрив із «совковими» шаблонами, моделями поведінки та соціокультурними стереотипами. Оскільки окупація російсько-терористичними військами Криму й Донбасу посилила започаткований Революцією ментально-психологічний розрив з Росією та міфами про «братні народи», Євромайдан, на думку автора, остаточно «поставив хрест» на будь-яких перспективах поширення ідей «русского міра» в Україні (с. 100).

У зв'язку з цим вчений писав: «Євромайдан дав поштовх ще одному унікальному для світової історії явищу: коли дисфункціональна постреволюційна держава не здатна була виконувати свої базові функції (захисту громадян від зовнішньої агресії та забезпечення армії), суспільство витворило добровольчий та волонтерський рухи, котрі, за великим рахунком, і врятували країну від російсько-терористичних загарбників. Зупинивши російський наступ на Донбасі, українці врятували Європу від масштабної ескалації військового конфлікту, який вийшов би далеко за межі нашої держави» (с. 101).

Як безпосередній учасник і фаховий аналітик Я. Потапенко наголошував: «Для всього демократичного світу Євромайдан став актуальним символом перемоги громадянського суспільства, символом громадянської співпраці, безкорисливої активності й безумовної взаємодопомоги людей, котрі цінності поставили значно вище від особистих інтересів (зневаживши інстинкт самозбереження заради почуття гідності. Майдан змінив ставлення світу до українців: від розчарування і «втоми від України» до поваги й захоплення їх мужністю, громадянською зрілістю, рішучістю й «ідеалізмом»» (с. 97). На його думку, Революція Гідності могла би стати надійним морально-етичним і духовно-екзистенційним підґрунтям для формування власного проекту майбутнього, питомо української стратегії прориву до рівня розвинутих західних країн, тому дуже продуктивною виглядає ідея про Майдан як «нову форму демократії» (с. 102).

У другій частині розкрито найважливіші складові російсько-української війни. З'ясовано різноманіття інтерпретацій та оцінок щодо того, коли розпочався збройний конфлікт. На думку Я. Потапенка, він почався ще у період Євромайдану (с. 6). Простежено «гібридний» характер

сучасного російсько-українського протистояння. Розкрито інформаційні аспекти мілітарного протиборства. Охарактеризовано ідеологію і практику «рашизму». Проаналізовано геополітичні контексти російсько-української війни. Виявлено, що мілітарна агресія – це спроба реваншу В. Путіна за поразку в «холодній війні». З'ясовано сутність понять: «війна за незалежність», «контрреволюційна змова», «гігантський бізнес-проект», «громадянська війна» тощо. Наголошено, що контрабанда на Сході України є «стимулюючим чинником» цієї гібридної війни, тому ця «дивна війна» триває вже третій рік поспіль. Розглянуто слабкість і непослідовність геополітики Заходу як важливий стимул для російського реваншизму. Висвітлено соціокультурні та соціально-психологічні аспекти військового протистояння.

У висновках автором, зокрема, відзначено, що російсько-українська війна 2014-2015 років є цілком логічним, закономірним і, схоже, невідворотним в існуючих геополітичних реаліях стрімкого відродження російського неоімперського шовінізму, етапом продовження українських антиколоніальних національно-визвольних змагань – в нових формах і за нових обставин. Саме тому переважна більшість вітчизняних та частина зарубіжних експертів сходяться на думці, що головною метою В. Путіна в «гібридній війні» є відновлення російського геополітичного впливу на міжнародній арені, повернення втраченого ще в період розпаду СРСР статусу наддержави з потужними експансіоністськими амбіціями, тобто, Україна по-суті виявляється не метою, а засобом російського «геостратегічного реваншу», базовим (на даний момент) полем бою, своєрідним полігоном для випробування нових видів озброєння, нових тактичних ходів та методів ведення бойових дій (с. 278).

На думку Я. Потапенка, небажання США та Великобританії у відповідь на російську окупацію Криму виконати взяті на себе за Будапештським меморандумом 1994 р. зобов'язання щодо гарантій захисту територіальної цілісності України, – ознаменувало руйнацію сучасного світового порядку й дискредитувало саму ідею відмови від ядерної зброї. Тому, т. зв. «українська криза» (нейтральний термін, запроваджений європейськими політологами замість більш реалістичної американської дефініції «російське вторгнення в Україну») визначає сьогодні порядок денний світової безпекової політики і становить найбільшу загрозу демократії та миру на планеті, разом з піднесенням ісламського фундаменталізму в Сирії та Іраку, тому наступ Росії на Україну фактично реанімував НАТО й повагу до нього в Європі (с. 279).

Також автор підсумував, що окрім руйнівних чинників, війна завжди є змаганням економічних потенціалів, конкуренцією державної системи та ідеології, протиборством систем цінностей, моральних настанов, світоглядів та ідеалів. На його думку, війна може знищити нежиттєздатний державно-політичний організм – і, в той же час, має можливість стати потужним каталізатором кардинальних трансформацій у суспільстві, дати додаткові стимули його оновлення та очищення (котрі виявляються синонімами національного порятунку), тому цей конфлікт виявиться для України й українців ще й дієвим засобом самопізнання та самовдосконалення, важливим стимулом прискорення соціальних, культурних і політичних процесів (с. 280).

Таким чином, Я. Потапенко наголошує, що маючи «гібридну» історичну пам'ять, «гібридну» самоідентифікацію, «гібридну» свідомість, «гібридну» економіку, – Україна отримала «гібридну» агресію, якій намагається «гібридно» протистояти, одночасно воювати з окупантами та терористами, при цьому жваво торгувати з ними й обіцяти їм на угоду змінити власну Конституцію. Тому здобути перемогу в цій війні Україні й українцям вдасться лише тоді, коли керівники держави виявлять політичну волю й реалізують, нарешті, масштабну, повноцінну й послідовну люстрацію на всіх рівнях, початок якій має покласти очищення Генштабу, міліції, судів та прокуратури, всієї системи державного управління. Іншою необхідною умовою нашої майбутньої перемоги має стати проведення стрімких радикальних реформ, насамперед в економіці (с. 283-284).

У третій частині стисло охарактеризовано головні концепти ідеологічної зброї російського імпершовінізму: «русскій мір» та «Великая Победа». Проаналізувавши сутність проблеми, Я. Потапенко наголошував: «Глибинні витоки ідеології «руського міра» окремі дослідники цілком слушно пов'язують з міфологемою «Москва – Третій Рим», в якій відобразилися претензії московських царів на монополне право успадкувати велич і «духовний спадок» Візантійської (православної) імперії, а також самопроголошений «обов'язок» звільнити «святий Константинополь» від мусульман та відновити гідність усього православного світу. Саме звідси витоки уявлень про «особливу» роль і «місію» Росії у світовій історії – а це, власне, і становить

специфіку російської моделі імперської свідомості. За суттю своєю ця концепція є таким собі православним фундаменталізмом, центрованим довкола тоталітарної вертикалі влади... Зростання економічного потенціалу путінської Росії вимагало «ідеологічної надбудови», яка б виправдовувала експансіоністські наміри Кремля – до того ж варто згадати і про давню традицію політично-прагматичного партнерства між владою та Церквою в Росії (як фундаментальну опору імперської мілітаристської держави). Держава постійно захоплювала нові землі й народи – а Церква слухняно благословляла й освячувала ці безчинства («во славу російського оружия»). Власне, аналогічні процеси бачимо сьогодні на Донбасі, де просякнуті ненавистю до України слова попів-терористів трансформуються в кулі «поборників святої Русі» з Ічкерії або Бурятії» (с. 292–293).

Щодо іншого смислового концепту російського імпершовінізму, то вчений відзначав, що міф «Великої Перемоги» синхронізовано з ідеологемою «русского міра» і виконує важливу, як для очільників Кремля, місію, а саме має відновити і зберегти новітню імперію росіян і забезпечувати й надалі цьому народові статус панівної на пострадянському просторі імперської нації (с. 295-296).

Загалом вчений підсумував, що концепція «русского міра» конче потрібна Кремлю у справі утримання т. зв. «пострадянських республік» у сфері його політичного впливу, тобто перед нами – своєрідний інструмент неоколоніалізму, грубо закамouflований під «стратегію духовного відродження», який в реаліях російсько-української війни 2014-2015 рр. виявляється ще й засобом підтримки та активізації міжнародного тероризму (с. 299).

У висновках автор зазначив: проаналізована концепція «русского міра» виглядає банально-поверховою і еkleктично неоригінальною переробкою доволі архаїчних рудиментів вульгаризованого панславізму, російського імперіалізму та агресивно-містичного месіанства. «Саме просування й популяризація ідеологеми «русского міра» підготувало поживний ґрунт для Путінської ідеї «Новоросії», – наголошував Я. Потапенко, – спроба реалізації якої вже коштувала народам України та Росії тисяч життів, скалічених доль, зруйнованих психік, призвела до розбурхування потоків ненависті з обох боків. Наслідки цієї ненависті ми, очевидно, відчуватимемо десятиліття, як і наші північні сусіди... Спроби подальшого просування концепції «Русского міра» в сучасній Україні тільки поглиблюють політичний та регіонально-культурний сепаратизм, конфлікт ідентичностей, політико-ідеологічне протистояння, міжконфесійні непорозуміння, дискредитацію православ'я в цілому, тому вже призвело і ще здатне призвести до непередбачуваних політичних, військових, економічних, духовних, демографічних і соціокультурних наслідків у близькому майбутньому...» (с. 300).

Наостанок український вчений наголосив, що пропагування в Україні концептів «Русского міра» та «Великої Перемоги» у попередні роки перешкоджало поступу нації в напрямку усвідомлення європейських витоків її національної культури, заважало осмисленню глибин нашої українськості, центрованої довкола цілісної європейської ідентичності, тому сьогодні пропагандисти цих ідеологічних симулякрів є відкритими ворогами Української держави, загроза національній та загальноєвропейській безпеці (с. 301).

У цілому, монографія Я. Потапенка, це не звичайне наукове видання. Це: книга-пам'ять, книга-джерело, книга-кредо, книга-зброя. Пам'ять про автора, героїв «Небесної сотні» та усіх тих, хто боронив і боронить Україну від російської агресії. Джерело знань про Революцію Гідності й російсько-українську війну. Кредо інтелектуала, патріота, націоналіста і революціонера. Зброя, за допомогою якої українці мають здолати і перемогти як внутрішнього ворога (кланово-олігархічну систему й корупцію), так і зовнішнього (Збройні Сили РФ, В. Путіна та його посіпака-терористів).

Те, що монографія, не зважаючи на несподівану смерть Я. Потапенка, була його друзями й однодумцями досить таки оперативно оприлюднена – це добре, але не достатньо. Конче потрібно друге, суттєво доопрацьоване її перевидання. Ця книга має бути в кожній шкільній бібліотеці, у всеукраїнській бібліотечній мережі й у світовій павутині (в Інтернеті). За великим т. зв. гамбурзьким рахунком, Революція Гідності і війна за Незалежність (саме так назвав сучасну російсько-українську війну Я. Потапенко) є найбільшими досягненнями України й українців за 25 років відновлення Української державності. Оскільки книга написана цікаво, дохідливо, емоційно та фахово, то вона заслуговує на те, щоби з її допомогою сучасники, а згодом і нащадки зуміли усвідомити й осягнути сутність героїзму і трагедії української політичної нації на початку XXI століття.

Разом з тим, як вже зазначалося, праця потребує доопрацювання. Якщо перша і друга частини є цілісними й завершеними, то третя «Бої за історію»: «русскій мір» та «Велікая Победа» як ідеологічна зброя російського імпершовінізму» залишилася недописаною. Оскільки вона є дуже важливою, то її незавершеність послаблює авторський задум і концепцію монографії. Ми пропонуємо побратимам переглянути науковий доробок Я. Потапенка (він є дуже поважним, особливо це стосується його публікацій у фахових виданнях та на Інтернет-ресурсі «Вісник Переяславщини»), відібрати з нього дослідження, безпосередньо пов'язані з тематикою розділу і долучити їх до основного нарративу. Наприклад, долучити такі статті як: «Історико-політичні та соціокультурні наслідки впровадження псевдорелігійної концепції «руського мира» в сучасній Україні» (2013); «Постколоніальний характер сучасної України: спроба міждисциплінарного підходу» (2015); «Трансформації базових моделей рецепції Другої світової війни в українській історичній науці початку ХХІ ст.» (2013); «Чи варто святкувати «День перемоги над фашизмом» у рік небаченого розгулу російського фашизму?» тощо.

Доопрацьоване таким чином дослідження можна буде подати на конкурсний відбір до державної програми «Українська книга» (чи до інших подібних проєктів) і сподіватися на позитивне вирішення. У випадку, якщо державна підтримка залишиться нездійсненою мрією, провести низку презентацій та викласти книгу на одному з електронних ресурсів й всіляко її пропагувати у своїх дослідженнях і виступах.

Також рідним, одностудцям, друзям і колегам Я. Потапенка бажано підготувати до друку і видати книгу «Вибране Я. Потапенка». Вона має містити добірку наукових, науково-популярних, публіцистичних статей Ярослава Олександровича, його інтерв'ю, спогади про революціонера, світлина про його життя, діяльність, бібліографію праць тощо.

Російсько-українська війна триває. Коли вона завершиться не знає ніхто. Для України і українців вона стала справжньою війною за Незалежність, Гідність, Свободу і Майбуття. Десятки тисяч свідомих громадян воюють на Східному фронті, сотні тисяч – допомагають їм у тилу. У будь-який момент це протистояння може перетворитися на повномасштабний військовий конфлікт із використанням РФ усіх своїх наступальних озброєнь, у тому числі і ядерних.

Також В. Путін сподівається, що українські громадяни в черговий раз розсваряться, перегризуться між собою, тим самим остаточно зруйнують Українську державу й знищать українську націю, й тотальна Руїна перетворить Україну на Новоросію, а українців на росіян. Уроки історії треба знати, щоби не повторювати помилок своїх предків. Книги – джерело знань, а монографія Я. Потапенка – це осягнення України Третього Тисячоліття. Ярослав Олександрович присвятив книгу побратимам із Самооборони Майдану, які загинули в бою 18 лютого 2014 року в Маріїнському парку, віддавши свої життя за нашу свободу і національну гідність. Шануючи пам'ять героїв, нам треба докласти всіх зусиль, щоби не десятки і сотні тисяч, а мільйони громадян України усвідомили себе модерною політичною нацією. Коли це усвідомлення стане доконаним фактом, Росія у сучасному вигляді квазіімперії буде знищена, російська імперська нація – ліквідована, а Україна порятує Європу і Світ від ще одного тоталітарного режиму. Врешті-решт, Україна має стати та, зрештою, стане новітнім євразійським лідером та інноваційною новочасною Елладою.

Рецензія містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проєктом № Ф72/65-2016 «Історичні передумови та сучасні суспільні наслідки агресії Російської Федерації проти України 2014–2015 років».

Юрій Фігурний
кандидат історичних наук
Одержано 7.10.2016